

2014-02-24

Tillsynsvägledning kring urminnes hävd och vattenkraftverk

Frågan om urminnes hävd kopplat till dammar och vattenkraft är ständigt aktuell. De finns ett stort antal vattenkraft som inte har genomgått en rättslig process enligt den äldre vattenlagen (1919), vattenlagen (1984) eller miljöbalken (1999). Inte sällan hänvisar dessa till att de har en rätt enligt kungliga privilegier eller enligt urminnes hävd på grund av att de har nyttjat vattnet i generationer.

Under 2012 uttalade Mark- och miljööverdomstolen i tre överklagade tillsynsärenden (M 7763-10 Gisslarbo, M 2378-11 Lilla Kedjen, M2350-11 Färna) att: *"En rätt enligt privilegiebrev utgör en särskild rättighet att förfoga över vattnet men kan inte jämföras med ett tillstånd enligt miljöbalken."*

Vidare menade domstolen att: *"Bestämmelser och villkor för driften och skötseln av det år 1993 etablerade kraftverket vid NN saknas eftersom någon prövning då inte gjordes. Detta försvårar länsstyrelsens möjligheter att uppfylla sin skyldighet enligt 26 kap. 1 § miljöbalken att genom tillsyn säkerställa syftet med miljöbalken och föreskrifter som har meddelats med stöd av balken."*

För att komma till rätta med detta ansåg domstolen att tillsynsmyndigheten borde förelägga, med stöd av 26 kap 9 § miljöbalken, vattenkraftsägaren om att ansöka om ett tillstånd.

Efter dessa domar har flera länsstyrelser förelagt vattenkraftsägare om att ansöka om tillstånd. Gemensamt för vattenkraftverken är att de åberopar urminnes hävd för sin drift. Länsstyrelsernas beslut har i många fall överklagats till mark- och miljödomstolarna, som har avslagit överklagandena och fastställt länsstyrelsernas beslut. Något ärende har överklagats till Mark- och miljööverdomstolen som inte har beviljat prövningstillstånd.

Havs- och vattenmyndigheten menar mot bakgrund av ovanstående att det är tydligt att det inte är acceptabelt att driva ett vattenkraftverk med hänvisning till urminnes hävd samt att länsstyrelserna har stöd för att förelägga om tillståndsprövning för vattenkraftverk med pågående elproduktion.

Exempel på rättsfall

M 1724-12 Dalakvarn (ej överklagad) Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt

M 2651-13 Västland (överklagad men fick inte prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen) Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt

M 991-13 Frösve Herrekvarn (ej överklagad) Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt

M 1577-13 Lassåna Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt
överklagad från Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt

Förutom ovan redovisade rättsfall finns det ytterligare rättsfall, men där har länsstyrelsens eller mark- och miljödomstolens beslut ännu inte vunnit laga kraft.